

Kupiškio krašto giminių istorijos anykštėno rašytojo akimis

ATMINTIES TERITORIJOS

Anykštėnas rašytojas Rimantas Vanagas gerai žinomas ir vertinamas ne tik Anykščiuose, jo kūryboje, kurioje gausu dokumentais pagrįstos medžiagos, dažnai suskamba ir kupiškėnams artimi, pažįstami vietovardžiai, vardai, žmonių gyvenimo istorijos. Nauja šio rašytojo knyga „Artimieji“ kupiškėniška nuo pradžios iki pabaigos – dviejų giminių Augustauskų ir Varatinskų ne tik šaknys, bet ir gyvenimo keliai neatsiejamai susiję su Kupiškio kraštu.

Štai ką rašo Rimantas Vanagas knygos pratarėjė:

„Pažintis su kupiškėnės Elžbietos Varatinskienės šeimos istorija užsimezgė 2002-aisiais. Tąsyk buvusi Anykščių vidurinės mokyklos biologijos mokytoja Sofija Pakalnienė patikėjo man, kadaisė savo mokiniui, devynis jos motinos ranka prirašytus sąsiuvinius, pragulėjusius stalčiuje 40 metų. Paėmiau juos atsargiai ir nuogastaudamas: ganėtinai prisiėmęs balanso gėdynės raudų ir šešėlių, ką dar naujo galėčiau rasti kaimo „daraktorkos“ sąsiuvinuose? Radau kur kas daugiau nei ti-

kėjau: talentą. Gyvą, jausmingą, vaizdingą, be galo gaudžią, tačiau anaipol ne sentimentalią moters išpažintį. Kaip skurde ir nevilty, tarp didaktikos ir moralų liejosi meilė artimui, Dievui, Tėvynai. Prisiminimų pagrindu išleidome apyskaitę „Mylėti ir nemylėti“; kur jau kur, o Anykščiuose ir Kupiškyje ji buvo skaitoma iki sudraskymo.

Ir štai praėjo dar 20 metų. Per tą laiką ne tik užaugo kita skaitytojų karta, bet atsirado ir naujų liudijimų, pratęsiančių ankstesnį siužetą naujom šakom bei prasmėm. Omeny turiu dar vieną rašytinį palikimą – Liudvikos Varatinskaitės-Lisienės sūnaus, teisininko Juozo Liso, išsaugotus šeimos laiškus. Šis atradimas gana svarbus dviem požiūriais: priminė, kiek daug netenka mūsų istorija ir literatūra, apleidusi kadaise klestėjusį epistolinį žanrą, ir „iš vidaus“ nušvietė tolesnius šios šeimos narių santykius, atidengė policininko Stasio Varatinsko-Varčiūno „kari ir meilės“ romano peripetijas. Lietuvio policininko pilietinė, moralinė pozicija vokiečių – kebli, opi, iki šiol menkai teliesta tema.

Dar viena nauja siužetinė linija

Renginio dalyviai – Ažupiečių dainininkės iš Anykščių miesto, rašytojas Rimantas Vanagas (sėdi), antroje eilėje centre teisininkas Juozas Lisas ir Ričardas Augustauskas iš Pyragių kaimo (dešinėje krašte). Kupiškio viešosios bibliotekos nuotrauka

– Stasio žmonos Juozos Railaitės-Varčiūnienės-Slaučkienės karo ir pokario metų drama, kupina žūtubiūnių pasirinkimų. Laiškuose artimiesiems, eilėraščiuose jos dalia išsiskleidė visu gaudumu, grožiu ir tragizmu – žmonos, motinos, vėl nuotakos ir partizanės, bunkerio mirtininkės mantija.

Rašant šią knygą nuolat šmėkščiojo klausimas, kas gi yra objektyvi istorinė tiesa?

Ar tik ta, kuri pateikiama vadovėliuose, politiškai angažuotose prisiminimuose? Kodėl pa-

sirinkome žmones, kurie anaipol nepretendavo tapti istorijos personažais, tautos didvyriais, o tiesiog kaip sugebėdami, iš paskutiniųjų stengėsi garbingai, dorai nugyventi jiems tekusį gyvenimą, tegu ir ne itin laimingą?

Gegužės 20 dieną į Kupiškio viešąją biblioteką susitikti su skaitytojais rašytojas Rimantas Vanagas atvyko ne vienas, jį atlydėjo stilingais drabužiais pasipuošusios Ažupiečių (toks Anykščių miesto rajonas) dainininkės ir vienas knygos herojų ir mecenatų, teisininkas Juozas Lisas

iš Šiaulių rajono. Kad anykštėnai supranta ir vertina savo krašto literatūrinį palikimą, dainas ir papročius, dar kartą patvirtino puikių dainininkių atliekamas A. Baranausko sukurta „Anykščių šilėlis“, „Giedu dainelė“ ir kitos dainos.

Teisininkas Juozas Lisas, nors seniai nebegyvena Kupiškyje, bet turi puikią atmintį ir iki smulkmenų prisimena savo gyvenimo Kupiškio mieste momentus, domisi mūsų krašto žmonių istorijomis, turi sukaupęs gausų dokumentų archyvą.

Renginyje dalyvavo ir vienintelis likęs gausios Augustauskų giminės atstovas iš Pyragių kaimo – Ričardas Augustauskas.

Įdomus ir įtraukiantis pašnekesys su knygos autoriumi vyko Trečiojo amžiaus universiteto mokslo metų baigiamosios paskaitos dieną, vainikavo metų užsiėmimų ciklą ir, sprendžiant iš pakilių literatūros fakulteto klausytojų ir jų vadovės Liudos Kopūstienės nuotakos, šio fakulteto lankytojai nestokos entuziazmo ir naują sezoną.

Kupiškio viešosios bibliotekos fondus papildys naujas Rimanto Vanago kūrinys, o bibliotekos darbuotojos, kurios taip pat dalyvavo renginyje, pasirėngusios aptarti leidinį su lankytojais.

Kupiškio viešosios bibliotekos direktorius Algirdas VENČKUS